

facile est rationibus dubitandi in principio positus satisfacere.

DISPUTATIO XXXIX,

In duas sectiones distributa.

DE PRODIGIIS QUÆ IN MORTE CHRISTI DOMINI ACCIDERUNT.

In hac disputatione sermo est de miraculis in aliis creaturis; nam de iis quæ facta sunt in ipso corpore Christi, partim superius dictum est, partim in sequentibus disputationibus dicemus, agentes de iis quæ in corpore Christi gesta sunt. Hæc autem prodigia dicuntur in Christi morte facta, non solum quia in ipsomet instanti mortis acciderunt (hoc enim vix constare potest), sed quia prope ipsam mortem Christo jam in cruce pendente facta sunt. Ex quibus unum insigne prodigium narratur obvenisse ante Christi mortem, scilicet, solis defectio: *Et tenebræ factæ super universam terram*, in quo multa continentur miracula, ut infra videbimus. Post mortem vero varia prodigia narrantur ab Evangelistis, præsertim a Matth., quæ breviter explicabuntur.

SECTIO I.

Utrum in morte Christi tenebræ factæ sint in universo orbe, et quæ earum causa fuerit.

1. Quod Christo in cruce pendente factæ sint tenebræ super universam terram a sexta hora usque ad horam nonam, iis fere verbis affirmant Matthæus, Marcus et Lucas. Quare de hoc nulla est controversia, sed de eorum verborum intelligentia, et præsertim an intelligendum sit in universo mundo defecisse lumen solis, vel tantum in regione Judææ, quæ ibi nomine universæ terræ appellata sit. Hac in re fuit sententia Origenis, tract. 33 in Mat., quem Erasm., in 27 c. Matth. est secutus, tenebras illas solum in Judæa accidisse. Ratio esse potest, quia hujusmodi prodigia præcipue fiebant propter Judæos; ergo non oportebat signum hoc extra Judæorum fines apparere. Sicut etiam alia prodigia, scilicet, terræ motus, etc., non acciderunt nisi in illa regione. Nec verbum Evangelistarum, *super universam terram*, cogit ad aliam interpretationem. Quia interdum in Scriptura ille modus loquendi reperitur. Et confirmatur primo ex Origene, quia, si illæ tenebræ in universo orbe accidissent, notatæ sine dubio essent et

observatæ ab aliquo gentiliū scriptorū, qui eo tempore vel prope floruerunt, Strabone, Valerio Maximo, aut Plinio; erat enim res valde admirabilis notatuque digna; nullus autem illius prodigii meminit. Secundo, quia nisi multa miracula multiplicentur, non potuit illa solis defectio esse tam universalis. Quia vel facta est per interpositionem nubium densissimarum, ad eum modum quo facta sunt in Ægypto (ut Origenes putat), vel certe (ut Dionysius indicat) per interpositionem lunæ; neutro autem modo potuerunt tenebræ esse adeo universales.

2. *Eclipsis solis in morte Christi mundo universalis.* — Dicendum vero est primo, eam solis defectionem universalem fuisse in toto orbe. Hæc est communis sententia, Chrysost., hom. 69 in Matth., quam clarius explicuit Euthym., c. 67; et Theoph., Mat. 27; Hier. ibidem, et frequentius cæteri expositores; Gaudent., tractat. 3 in Exod. Idem significat Athanasius sermone de Passione et Cruce Domini, illis verbis: *Rerum natura suo sole destituta fuit.* Idem sentiunt Tertullianus, et alii quos referam, et D. Thomas supra, quæst. 44, art. 2, ad secundum. Quæ probatur primo ex verbis omnium Evangelistarum; sunt enim adeo expressa et conformia, ut temeritatis esse videatur ea restringere, aut sine fundamento in sensu improprio interpretari. Et confirmari hoc potest, quia in Scriptura hæc solis defectio occasus solis appellatur; occasus autem solis significat generalem lucis absentiam. Antecedens patet ex illo Amos 8: *Et erit in die illa, dicit Dominus, occidet vobis sol in meridie, et tenebrescere faciam terram in die luminis.* Quem locum de hoc mysterio interpretantur, præter Hieronymum et alios interpretes, Cyrillus Hierosol., Cat. 13; Isidor., l. de Pass. Domini, c. 45; Tertull., l. 4 Cont. Marcion., c. 42; Cypr., l. 2 ad Quirinum, c. 23; Ruffin., in Symbolo; Eusebius, l. decimo de Demonst., c. 6; Augustinus, lib. Quæstionum ex utroque testam., q. 15; et nonnulli ex his, præsertim Tertull., de eodem mysterio interpretantur verba illa Isa. 50: *Induam celos tenebris;* et Isidor. citat etiam illud Jerem. 15: *Occidit ei sol cum adhuc esset dies.* Secundo, Dionys. Areopag., epist. 7 ad Polycarp. contra Apolophanem, refert se Heliopoli in Ægypto vidisse eam solis defectionem simul cum ipso Apolophane. Idem repetit epist. 10 ad eundem Apolophanem. Et licet Erasmus has Epistolas non recipiat, tamen apud omnes eruditos et probos

in auctoritate sunt. Rursus Tertullianus, in Apologet., c. 21, indicat etiam Romæ visam esse illam solis defectionem, quem non est verisimile scribentem adversus gentes, uti historia incerta et illis incognita. Sunt autem hæc Tertulliani verba: *Eodem momento dies, medium orbem signante sole, subducta est; deliquium utique putaverunt, qui id quoque super Christum predicatum non scierunt. Et tamen eum mundi casum relatum in Archivis vestris habetis.* Ex Græcis præterea historiographis, Phlegon., l. 14 olympiad., ejusdem eclipsis meminit, ut ipsemet Origenes supra refert; et Eusebius, in Chron., sub Tiberio; Orosius etiam, lib. septimo suæ Historiæ, c. 4. Idem colligitur ex Gregorio Turonense, lib. 1 Sacræ Histor.; Sedulio, lib. 5 Paschal.; Laetantius quoque, lib. 4 de Vera Sapientia, c. 19, refert hujusmodi universalem solis defectionem a Sibyllis fuisse prædictam. Tertio, nulla est ratio propter quam omnia prodigia facta in Christi morte debuerint intra Judææ terminos contineri, cum Christus non solum pro Judæis, sed etiam pro gentibus moreretur, necessariumque foret divinitatem ejus et humanitatem omnibus esse testatam. Quod si aliquod prodigium universale esse debuit, maxime illud quod in sole fiebat, quod est totius mundi luminare. Adde etiam ex prædictis historiis colligi, terræmotum non tantum fuisse in Judæa, de quo infra dicam. Unde illis duobus signis cæli et terræ monstratum est eum qui moriebatur, cæli et terræ esse conditorem, et tam cælestes quam terrestres creaturas Domino suo famulari, ac mortem ejus deflere, ut Theophylact. notavit. Ex quibus non solum nostra sententia confirmata relinquitur, sed etiam ostensum est conjecturas Origenis nullius esse momenti.

3. Colligitur etiam hinc non esse verisimilem modum seu causam harum tenebrarum, quam Origenes excogitavit, scilicet, quod nubes aliqua valde densæ inter solem et terram interpositæ fuerunt, quemadmodum probabile est tenebras Ægyptiacas accidisse, quæ harum figuræ fuerunt. Illa enim causa sine ullo fundamento excogitata fuit ab Origene, quia sufficiens visa est ad eam exiguam extensionem tenebrarum, quam ipse factam opinatus est. Tamen ab obscurandum solem in toto orbe minime potuit esse sufficiens. Ac deinde Eusebius, supra, ex Phlegoneo refert in eis tenebris visas esse stellas in toto cælo, quod est signum magnam fuisse aeris serenitatem ac perspicuitatem; non ergo erat den-

sis nubibus obscuratum. Quod præterea ad majorem miraculi evidentiam ita fieri oportuit. Nam si solo nubium objectu, et in parvo terræ spatio illæ tenebræ contigissent, facile existimari posset casu aliquo, et ab aliqua causa naturali provenire potuisse, ut indicavit Augustinus, de Mirabilibus sacræ Scripturæ, lib. 3, cap. 12.

4. *Dubium.* — *Eclipsis solis in morte Christi multis clara miraculis.* — Sed difficultas est in assignando modo et causa hujus effectus. Et ratio dubitandi est, quia Dionysius supra refert, hujusmodi tenebras factas esse per eclipsim, seu interpositionem lunæ inter solem et terram, in qua etiam interpositione quatuor ponderavit miracula, præter totum naturæ ordinem. Primum, quod luna objecta est soli in plenilunio, cum naturaliter solum possit hoc fieri tempore conjunctionis solis cum luna. Quo argumento utitur sæpe Augustinus, ut probet illam eclipsim miraculosam fuisse, ut epist. 18 ad Hicichium, et lib. 3 de Civit., c. 15. Secundum, quod luna paulo ante in proprio situ erat, maxime distans a sole, quia suo naturali motu discurrerat; subito vero magna celeritate retroacta est, solique objecta; ac finito trium horarum spatio, iterum eadem celeritate ad eum situm reversa est, ad quem, suo naturali motu incedens, illis horis pervenisset. Quo factum est ut, licet tempore quo duravit hoc prodigium, cælorum motus fuerint aliquantulum immutati, eo vero transacto, in suo naturali ordine situque permanserint, ac si nihil accidisset. Tertium miraculum, quod in naturali eclipsi luna incipit objici soli ab occidentali parte, quoniam tendit ab occidente in orientem; in hac vero eclipsi cœpit obscurare solem a parte orientali, quia retroacta est ab oriente in occidentem. Quartum, quia in naturali eclipsi, ea pars solis quæ prius obscuratur per interpositionem lunæ, prius etiam incipit apparere, luna in suo proprio motu velocius quam sol progrediente; at vero in hac eclipsi luna, postquam objecta soli est, non est ulterius progressa, sed retrogrediendo in suum situm recurrit. Unde factum est ut ea pars solis, quæ ultimo obscurata fuerat, prius apparere inceperit. Hæc notavit Dionysius, ut fusius explicuit D. Thomas in loco citato; et ita ipse etiam pro comperto habet, has tenebras factas esse per interpositionem lunæ. In contrarium vero est, quia sola luna non potest impedire illustrationem solis in toto orbe.

5. *Eclipsis solis in morte Christi causa*

quæ fuerit. — Dicendum ergo est secundo, propriam et adæquatam causam harum tenebrarum terræ fuisse, quia divina virtute factum est ut sol radios suos contineret, ita ut licet nullum corpus interjiceretur inter solem et terram, non illuminaret illam. Hæc est sententia Hieronymi, in cap. 27 Mat., quem sequitur Beda, lib. 4 in Mar., c. 15, et l. 16 in Luc., c. 23; Cajet., et alii. Eandem prius significavit Cyprianus, de Bono Patien., dicens: *Cum ad crucem Domini confundantur sidera, elementa turbentur, contremiscat terra, non diem claudat, sol, ne Judæorum facinus aspicere cogatur, et radios et oculos suos subtrahat, etc.* Idem sentit Orosius, lib. 7 Hist., c. 8. Et probatur dicta ratione, aliter enim non potuisset defectio solis esse universalis. Præterea, hic modus est facilis, quia, sicut ignis Babylonicus continuit actionem suam, Deo suspendente concursum suum, ita sol potuit non illustrare terram, quia Deus suspendit suum concursum.

6. *Eclipsis solis in Christi morte quamdiu duravit.* — *Objectio.* — *Responsio.* — Tertio addendum est, simul interpositam fuisse lunam inter solem et terram. Hoc solum constat auctoritate Dionysii. Et congruentia reddi potest, quia, ut miraculum esset majus et manifestius, voluit Deus utroque modo fieri. Deinde voluit utrumque luminare majus Christo specialiter deservire, et ad occultandam Christi nuditatem, quantum in se erat, quodammodo facere, alterum continendo radios suos, alterum retrogrediendo, ut sese soli objiceret, in quo dignitas Christi morientis manifestata est, cui cælestes creaturæ serviebant. Propter quam etiam causam aliud miraculum superioribus adjunctum est (ut D. Thomas supra notavit, ex Chrys., hom. 89 in Joan.), scilicet, quod illæ tenebræ per tres horas durarunt, cum naturalis eclipsis tanto tempore durare non possit. Quia, scilicet, Christus in cruce tribus horis pependit, quo evidenter ostensum est, effectum illum non casu, nec propter aliam causam fieri, nisi propter Christum. Potuit autem fieri ut illis tribus horis utrumque astrum, nimirum sol et luna, quieta permanserint (ut D. Thomas supra indicat); vel certe, quod facilius videtur, ut sol naturalem suum motum perageret, et illum luna præternaturaliter subsequeretur, servans semper eandem proportionem et interpositionem inter solem et terram. Dices: si sol continuit radios suos, qui fieri potuit ut Dionysius conspiceret lunæ interposi-

tionem et eclipsim. Respondetur, solum impeditum fuisse solem ne terram illuminaret, non tamen ne superiores cæli partes illustraret. Nam (ut supra diximus) eo tempore stellæ lucebant, quas a sole illustrari, communior est philosophorum sententia. Adde etiam ingressum egressumque lunæ sub sole successive factum esse, et non oportuisse perfectas tenebras unico instanti fieri aut expelli, sed paulatim, prout luna ingrediebatur et egrediebatur sub sole, atque ita factum esse ex Dionysii observatione non obscure colligitur. Imo D. Thomas existimat probabile, non esse necessarium ut perfectæ tenebræ tribus horis duraverint, sed illas horas computari ab eo tempore quo cœpit remitti lumen solis, usque ad illud instans in quo ad naturalem statum restitutum est. Quod est quidem verisimile, quanquam existimo tempus illud, quo immorata luna est ingrediendo et egrediendo sub sole, fuisse perexiguum. Quia, licet tanta mora intercesserit, ut observari sensibus potuerit, tamen non est necesse tantam fuisse, ut per horam integram duraverit, atque ita perfectæ tenebræ ultra duas horas durarunt, et ideo simpliciter tribus aut fere tribus horis durasse dici possunt.

SECTIO II.

Quæ prodigia, et quomodo facta sint mortuo jam Christo et in cruce pendente.

A. *Primum post mortem Christi prodigium.* — *Velum templi scissum quid portenderit.* — Miraculum defectionis solis, de quo hactenus, ante Christi mortem accidit; cætera, quæ ab Evangelistis narrantur post mortem, licet plura numero sint, brevius tamen expediri possunt. Primum ergo Matth. narrat velum templi scissum esse, quod Lucas posuit antequam mortem Christi narraret, sed anticipatione usus est, verba enim Matthæi satis clare denotant consecutionem rerum. Sic enim ait: *Emisit spiritum, et ecce velum templi scissum est*, ac si clarius diceret, *et statim*, seu subito, hoc evenit, ut notavit Augustinus, lib. 3 de Consens. Exangelist., cap. 9. Quid autem voluit Deus hoc prodigio significare? Multa dicunt Sancti Patres, quæ ad expositores Evangeliorum magis spectant. Omnia vero videntur comprehendisse Ambrosius, lib. 10 in Luc., pucis his verbis: *Velum scinditur, quo vel duorum populorum divisio, vel mysteriorum synagoge profanatio, declaratur. Scinditur ergo velum vetus, ut Ecclesia nova*

fidei suæ vela suspendat. Synagogæ velamen auferitur, ut religionis interna mysteria revelato mentis cernamus obtutu. Itaque hac veli divisione significatum est, antiquatam jam esse legem Judaicam, templum fore profanandum, et sacrificia abolenda, sicuti prædictum erat Daniel. 9; rursus sacramenta, quæ sub velamine litteræ occulta erant, per Christi mortem esse patefacta. Quam porro mysticam significationem eleganter, ut solet, persequitur Leo Papa, sermon. 17 et 18 de Pass. Addit Cyrillus, l. 12 in Joann., c. 37, etiam significatum esse, per mortem Christi propositam esse Sanctorum viam, et januam cæli apertam, quæ antea clausa erat, ad Hebr. 9. Denique subjungit Theoph., Mat. 27, voluisse Deum signo Judæis accommodato ostendere, quantum eorum scelus detestaretur. Mos enim erat Judæis, audita blasphemia in Deum, scindere vestes suas: *Ita ergo* (inquit) *nunc divinum templum, quasi ægre ferens mortem Christi, dirumpit vestem suam.*

2. *Dubium.* — Est autem de hoc velo controversia, quotuplex fuerit, et quodnam fuerit scissum. Jansenius enim, cap. 142 Concord., refert opinionem Origenis, asserentis duo fuisse in templo vela: unum, in intima parte templi, quæ *Sancta sanctorum* dicebatur, in quam solus supremus Pontifex semel in anno ingrediebatur, quamque velum hoc dividebat ab alia parte, quæ dicebatur *Sancta*, in quam reliquis sacerdotibus ad sacrificia offerenda ingredi fas erat. Alteram, in exteriori parte templi, quod dividebat Sancta ab alia parte templi magis externa, in quam populus ingrediebatur; et hoc posterius divisum esse, ait Origenes, non prius. Quam Origenis sententiam Jansenius improbabilem esse censet, quia, licet in tabernaculo fuerint duo vela (ut ex Heb. 9 constat), tamen in templo Salomonis non videtur fuisse nisi unum, coram Propitiatorio. *Quia pro priori velo erant* (inquit) *ostia, et portæ templi.* Et confirmatur, quia si esset duplex, non dicerent Evangelistæ adeo indistincte: *Et velum templi scissum est.* In modo ergo loquendi satis significant fuisse tantum unicum.

3. *Velum templi quotuplex.* — Sed imprimis (quod attinet ad numerum velorum) sententia Origenis valde probabile habet fundamentum. Nam Josephus, l. 6 de Bello Judaico, c. 6, id expresse testatur; describens enim totam fabricam templi, dicit illam anteriorem partem, ad quam soli sacerdotes ingrediebantur, separari ab exteriori, interjecta

porta deaurata, quæ fores habebat aureas, et aulaeum longitudine pari, hoc est velum, quod ibi late describit. Et infra subdit: *Intima vero templi pars viginti cubitorum erat, discernebatur autem similiter velo ab exteriori, et Sancta sanctorum vocabatur.* Deinde, præter Josephum et Origenem, testatur id aperte Cyrillus, lib. 12 in Joann., c. 37, ubi prius sic inquit: *Velum templi linteamen quoddam erat de latere ad latus, a superioribus templi in medio pendens, ut ad interius tabernaculum solus Pontifex ingredi posset.* Postea vero subdit: *In primis enim januis templi velum erat extensum, intra quod primum tabernaculum erat.* Eandem sententiam manifeste supponit Hieron., ep. 150, q. 8, cum quæstionem proponit, quod velum templi scissum fuerit, exterius an interius. Quocirca, cum res hæc solum ex historia pendeat, et tam graves antiquique scriptores hoc referant, non video quo fundamento negari possit. Nam, quod Evangelistæ indefinite loquantur, nullum est argumentum. Sæpe enim indefinita locutio æquivaleret particulari, ac si dicerent, quoddam velum templi scissum esse. Neque oportuit magis definite loqui, quia ad historiam nihil referebat. Quod vero in exteriori parte templi parietes essent et ostia, nihil impedit quominus in eis velum esse posset, ut per se constat.

4. *Dubium.* — *Quodnam velum templi scissum.* — Quod autem ex iis velis scissum fuerit, res dubia est. Communis enim opinio esse videtur scissum fuisse velum quod Sancta sanctorum occultabat, et hoc aperte sentit Cyrillus supra. Nam Sancta sanctorum cœlestem patriam representabat, ut colligitur ex Paulo, ad Hebr. 9; si ergo scissio veli significavit januam cæli aperiri, necesse est ut illud velum scissum fuerit, quod coram Sanctis sanctorum pendeat. Idem docet expresse Isidorus, super Exod. c. 50; Euthym., c. 67 in Mat.; Leo Papa, sermone 10 de Pass.: *Velum, cujus objectu includebantur Sancta sanctorum, a summo usque ad ima disruptum est, et sacrum illud, mysticumque secretum, quod solus summus Pontifex jussus fuerat intrare, reseratum est, ut nihil jam esset discretionis, ubi nihil resederat sanctitatis.* Ex quibus verbis illæ rationes mysticæ ad hoc confirmandum sumi possunt. Cæterum, exterius velum scissum fuisse, præter Origenem, tract. 35 in Mat., affirmat expresse Hieronymus loco nuper citato. Et uterque utitur mystica conjectura: *Quia nunc ex parte videmus, et ex parte*

cognoscimus; cum autem venerit quod perfectum est, tunc et velum interius dirumpendum est, ut omnia, quæ nunc nobis abscondita sunt, domus Dei sacramenta, videamus. Nunc enim per speculum videmus in ænigmate; et cum historiæ nobis velum scissum sit, ut ingrediamur atrium Dei, tamen secreta ejus, et universa ejus mysteria, quæ in cælesti Jerusalem clausa retinentur, scire non possumus. Hæc Hieronymus, quæ videtur ad litteram ex Origene desumpsisse. Quid igitur horum verius sit, mihi incertum est, quia allegoricæ rationes non cogunt, et verba Evangelistarum communia sunt. Si tamen verum est quod refert Aristæas, in hist. de 70 Interpretibus, illud extrinsecum velum tale fuisse, ut templum in circuitu clauderet, verisimile est fuisse appellatum simpliciter *velum templi*. Sed quoniam filius Josephus non meminit, imo videtur prorsus diversum ab eis quæ Josephus commemorat, mihi suspecta res est.

5. *Secundum in morte Christi prodigium, terræmotus.* — Secundum prodigium fuit terræmotus, quod factum est primo ad iram Dei indicandam, juxta illud Psalm. 17: *Commota est, et contremuit terra, et fundamenta ejus conturbata sunt, quoniam iratus est eis.* Secundo, ad significandam magnam mutationem rerum futuram. Quod insinuat Paulus, ad Heb. 12, dicens: *Cujus vox movit terram tunc* (id est, cum promulgaretur lex vetus), *nunc repromittit dicens: Adhuc semel, et ego movebo non solum terram, sed et cælum. Quod autem adhuc semel dicit, declarat mobilium translationem, tanquam factorum, ut maneat ea quæ sunt immobilia.* Tertio, ad indicandum supplicium quod Judæis imminet propter mortem Christi. Ac denique propter alias causas quæ Theophylactus, Euthymius, et alii expositores Evangeliorum, et Hieronymus, dicta quæst. 8, observarunt.

6. *Terræmotus in morte Christi factus num generalis fuerit.* — Quæri vero potest quibus in locis hic terræmotus contigerit. Origenes, tractat. 33 in Mat., sentit solum Jerosolymis, vel ad summum in terra Judææ accidisse. Et sane ex Evangeliiis nihil aliud colligi potest, unde hoc satis est ad historiæ Evangelicæ veritatem. Ex aliis vero historiis colligi videtur, non solum in Judæa, sed aliis etiam in locis eo tempore terræmotum accidisse. Refertur enim Corn. Tacitus, l. 2 suorum Annal.; et Plinius, l. 2 Hist., c. 24; Paulus Orosius, l. 7 Hist., c. 4, tempore Tiberii plures civitates in Asia terræmotu corruisse. Quem

terræmotum accidisse eodem die passionis Domini multi arbitrantur, ad quem videtur alluisse Augustinus, de Mirabilibus Sanctæ Scripturæ, l. 2, c. 3, dicens, *in die mortis Domini duodecim civitates in Thracia terræmotu concidisse.* Sed tamen eum terræmotum non in anno Dominicæ passionis, sed tredecim, vel quatuordecim annos antea accidisse, colligitur ex Eusebio, in Chron., qui terræmotum illum adscribit quinto anno Tiberii; cum tamen Christus anno decimo octavo vel decimo nono ejusdem Tiberii obierit. Nihilominus tamen idem Eusebius in decimo octavo anno Tiberii scribit hæc verba: *Bithynia terræmotu concussa, et in urbe Nyssena ædes plurimæ corruerunt, quæ omnia his congruunt quæ in passione Salvatoris acciderunt.* Et infra, ex Phlegonte refert, hunc terræmotum Bithyniæ eodem anno et die quo generalis solis defectio, accidisse. Itaque duo terræmotus videntur accidisse in Asia tempore Tiberii, unusque eorum in diem passionis Domini incidisse; fuit igitur mota terra in aliis regionibus extra Judæam. An vero tota terra contremuerit, non constat.

7. *Tertium in morte Christi prodigium, petrarum disruptio.* — Tertium prodigium fuit petrarum discissio. Quod aliqui existimant consecutum esse ex vehementi terræmotu et petrarum concussione. Quod fieri quidem potuit; tamen Matthæus hoc narrat ut prodigium diversum, et speciali Dei providentia factum ad convincendam Judæorum perfidiam, et eorum corda lapidea significanda, quæ tot prodigiis commota non sunt, cum tamen dura saxa scissa fuerint. Addit Hieronymus, ex Evangelio Nazaræorum, etiam superliminare templi, quod ingentis erat magnitudinis, per medium divisum fuisse; et Cyrillus Hierosolymitanus, Cat. 13, refert, in monte Calvariæ usque in hodiernam diem apparere, clareque monstrari ubi petra scissæ sint propter Christum. Præterea, dicitur esse traditio incolarum ejus loci, rupem illius montis, in qua tres cruce fixæ erant, ita divisam fuisse, ut scissio inter crucem Christi malique latronis interjecta sit, quasi eum a Christo separans. Refert denique Baronius, in Annal., anno 34, non solum Jerosolymis, sed in aliis etiam regionibus disruptos fuisse montes, scilicet montem Alverniæ in Etruria, et Caietæ promontorium prope Campanum littus; quod dicit constare ex traditione incolarum.

8. *Quartum in morte Christi prodigium, se-*

pulchrorum patefactio. — Quartum prodigium fuit sepulchrorum patefactio; quod Cæsar Baronius terræmotui etiam tribuit. Sed dubitari non potest quin fuerit singulari Dei providentia factum, ad efficaciam mortis Christi ostendendam, per quam mortua mors fuerat, et Sancti erant ad immortalem vitam revocandi. Unde D. Thomas supra, q. 45, a. 4, ad 3: *Aperta sunt monumenta, ad ostendendum quod per ejus mortem mortuis vita daretur;* et Cyrillus Hierosol., dicta cat. 13: *Defecit (inquit) sol propter justitiæ solem, petrae scissæ sunt propter spiritalem petram, sepulchra aperta sunt et mortui surrexerunt propter eum qui est inter mortuos liber, et emisit ipse vinclos de lacu non habente aquam.* Observanda autem sunt verba Matthæi sic scribentis: *Et monumenta aperta sunt, et multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt; et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis.*

9. *Dubium.* — *Responsio.* — In quibus dubitari potest an hæc omnia acciderint statim mortuo Christo. Nam difficile est creditu, aliquem ex iis Sanctis ante Christum surrexisse; e contrario vero non videtur posse dubitari quin monumenta statim aperta fuerint simul cum terræmotu et petrarum scissione; at vero resurrectio Sanctorum eodem contextu et modo narratur. Nihilominus dicendum est, monumenta quidem fuisse aperta eodem tempore quo terræmotus fiebat, et saxorum crepitus ac scissio. Ita enim Matth. indicat, et omnes interpretes et Sancti exponunt. Quia omnia hæc signa sunt quodammodo ejusdem rationis, et inter se connexa, præsertim si verum est ex terræmotu reliqua esse consecuta. At vero de corporibus quæ in monumentis jacebant, probabile est non surrexisse usque ad Christi resurrectionem. Nam ipse Matthæus dicit, *exivisse de monumentis post resurrectionem Christi;* ita enim distinguenda et construenda sunt verba Matthæi, ut habemus in Vulgata. Certum est autem simul ac surrexerunt, exivisse de monumentis. Itaque alia verba: *Et multa corpora Sanctorum, quæ dormierant, surrexerunt,* per anticipationem posita sunt; de qua re plura dicemus infra, de Christi resurrectione agentes.

10. Præter hæc prodigia, quæ ex Evangelio habentur, narrant aliud Hieronymus et Chrysost., in Mat.; Euseb., in Chronico; auditas, scilicet, tunc fuisse voces in templo clamantium: *Migremus ex hoc loco.* Sed an

hoc acciderit tempore passionis, incertum est. Nam Joseph. (cujus testimonio Hieronymus et Eusebius utuntur) factum esse dicit paulo ante excidium Hierosolymitanum, tempore Pentecostes, ut constat ex lib. 2 de Bello Judaico, c. 13, et lib. 7, c. 21. Aliud ex Plutarcho narrat Euseb., lib. 6 de Præpar., c. 9 (circa insulas quas appellant Echinadas), a quibusdam Romanis ex Ægypto in Italiam navigantibus auditam fuisse vocem gubernatori navis præcipientem: *Quando juxta paludem fueris, annuncia Pan magnum mortuum esse.* Quod cum ille fecisset, magnus gemitus auditus est quorundam discedentium ab illo loco. Quod referunt ad mortem Christi, per quam princeps hujus mundi foras ejectus est. Denique Paulus Palacios, super Mat., aliud prodigium refert ex revelatione S. Brigittæ, eodem momento quo Christus expiravit, omnes homines, qui ubique terrarum erant, subito quodam horrore ac timore fuisse percussos, causam illius effectus ignorantes. Sed horum qui in Evangelio non habentur, fides sit penes auctores.

DISPUTATIO XL,

In sex sectiones distributa.

DE TEMPORE PASSIONIS ET MORTIS DOMINI.

Disputationem hanc in hunc locum rejecimus, quoniam passioni et morti Christi communis est. Sumus autem in ea annum, mensem, diem et horam declaraturi, in qua Christus mortuus est. Et quoniam ex Evangelio constat mortuum esse die proxime sequenti, postquam cum discipulis cœnavit, hic etiam tractanda erit celebris illa controversia, quo die lunæ Christus cœnaverit ac mortuus fuerit. Quamobrem non poterit disputatio hæc non esse cæteris prolixior

SECTIO I.

Quo anno ætatis suæ Christus Dominus diem obierit.

1. Inquirimus primum omnium ætatis annum, quoniam illo cognito, et suppositis iis quæ superiori tomo de anno incarnationis Dominicæ dicta sunt, facile erit intelligere quo anno ab orbe condito fuerit mortuus. In hac ergo quæstione sex invenio sententias, quatuor improbables et jam antiquatas, duas vero probabiles; ex quatuor prioribus, duas peccant per excessum, per defectum duæ.